

Cikadorna i Huddinge

En nästan tropisk sommar på 90-talet kom att väcka mitt intresse för spelande insekter. I Balingsnäs, inte så långt från Ågesta, spelade då en välljudande insekt natten igenom med punktlig början halv åtta på kvällen. Sången ljöd fram till förmiddagarna. När jag kontaktade jourhavande entomolog på Naturhistoriska Riksmuseet utbrast han "Jaså, cikadorna i Ågesta har vaknat". Framåt sensommaren och höstkanten blev låten mer gnisslande och alls inte så skön då krabaten sökte stugvärme under radhuspanelerna. Sången bandades och jag spelade upp den i telefon för Carl-Cedric Coulianos. Han är ansvarig på Artdatabanken för den rödlistade bergscikadan som ibland påträffats i Sverige. Det är nog en bussyrsa sa han, vilket också visade sig vara riktigt när den senare fångades in.

Kring 1950 hade bergscikada, *Cicadetta montana*, fångats med håv i Ågestatrakten. Händelsen beskrivs med fotografi i Huddinge Hembygdsförenings årskrift 1981-82 av den nu framlidne entomologen Nils Gonnert. Inga återfynd har rapporterats och cikadorna glömdes bort. Eftersom bergscikadan lever större delen av sitt liv, fem år, under marken som larv, och endast ett par sommarveckor som fullt utbildad imago blev jourhavandes utrop extra entusiastiskt. Men mitt intresse hade i alla fall vaknat. Mer precisa uppgifter om förekomsten har underhand framkommit och jag hade också tidigare varit på platsen vid "Ågesta" för att lyssna. Men utan ultraljuds (UL)-detektor fann jag inget.

En cikada lär ha donerats till en Huddingeskolas samlingar men kan inte hittas nu. Jag har också varit ute i Boo församling efter Coulianos beskrivning av en lokal som han rapporterat ifrån, men hörde då bara blåmesar. På 90-talet anlade också Huddinge Naturskyddsförening några "fjärilsrestauranger" i kommunen. En placerades på Sundby gård vid det från skogen ditflyttade torpet Stensberg. Det var vid skötsel av "restaurangen" som jag förra sommaren fann ett vackert puppliknande skal hängande på ett blad av bolltistel. Det satt för lågt för fotografering så jag tog hem det. Jag ser då att "puppan" påminner om teckningarna i Chinerys "Insekter i

Fig 1. Bergcikada imago.

Fig. 2. Bergcikada imago i profil.

Fig. 3. Larvhud av bergcikada

jag skall börja inventeringen och säger "Dom är på gång nu". Richard och kommunekolog Thomas Strid, hade just klivit ur bilen för fågelinventering men befann sej nu, två veckor före midsommar, mitt i en konsert av två rasslande* cikador norr om Lissmasjön. I fjol rapporterades första fyndet den 13 juni vid Ådran.

Årets inventering med observationer från platser utanför stängseln hade gett 14 fullbildade cikador, 24 insamlade larvhudar och 4 tom. Hannar hade hörts spela flera veckor. Med tanke på cikadans livscykel med fem år under marken måste lokalen anses permanent. Individerna är inte heller i fas utan uppträder än så länge årligen. Till stor glädje visar inventeringen även att arten finns på flera platser i sprickdalslandskapet runt sjöarna. Fynden inbegriper förekomster i fyra naturreservat. Cikador har hörts också i år kring den högt belägna lokalen intill Ådran som också då kan anses utgöra en permanent population. Cikadorna norr om Lissmasjön hörde jag med UL-detektor vid flera besök men själv såg jag varken imago eller exuvium. På ytterligare fem platser har observationer med UL-detektor gjorts. Bl.a. vid den lokal som anses vara den av Gonnert tidigare funna. En rapport har sammanställts och lämnats till Entomologiska föreningen i Stockholm.

Europa" som jag fascinerats av. Jag kontaktade åter Coulianos, som också översatt boken, och skickade bilder med e-post. Coulianos verifierade att detta var en larvhud, exuvium, av bergcikada som jag funnit. Två dagar senare, under ogräsrensning, hittade jag ytterligare två larvhudar i "fjärilsrestaurangen". "Du har tydligen sprungit på en riktig population" sa Coulianos när jag berättade det.

Jag fann det nu angeläget att informera kommunens naturavdelning. Richard Vestin, naturguide, informerade då att någon ringt ett par dagar tidigare och meddelat fynd av cikada (även rapporterad med bild till Artportalen) intill den närliggande sjön Ådran.

Kommunens naturavdelning, en representant från Riksmuseet, sörmalmsentomologen Urban Wahlstedt och ytterligare några personer anslöt så vid "fjärilsrestaurangen" för att bekräfta fynd och lokal. Richard startade sin UL-detektor när vi hastade upp för slätten mot fyndplatsen. När frekvensreglaget ställdes in transformerades ljudet från en cikada så att det gick att höra tydligt, men i något förvrängt skick. Cikadorna i Huddinge hade "vaknat". Det var 60 år sedan arten först rapporterades. I "fjärilsrestaurangen" fann vi inget nu. Men i slätten intill gick den äldre dragningen av Sundby gårdsväg. Mitt på denna fann vi åtta fullbildade cikador, varav en skadad och en död. Flera larvhudar hittades också. Vi fick nästan se hur den fullbildade cikadan krängde sej ur larvhuden. Veckan efter observerades ytterligare åtta fullbildade cikador och över trettio larvhudar insamlades under perioden. Lokalen som är publikt belägen kan lätt bli utsatt. Både larven och dess torn kan skadas. Insekten kan vara begärlig för samlare. Bete är ett hot mot arten och man bör inte gå i lokalen under snöfria perioder, eftersom det kan dröja mellan 50 till 125 dagar innan larven kommer ur ägget. I våras avgränsades därför lokalen med låga hörnpinnar och ett grönt band med text "HÄNSYN - NATURVÅRD". Den är belägen i ett naturreservat, där det inte är tillåtet att föra ut något. Lokalen kan kanske ändå vara en tillgång med möjlighet att sprida kännedom om arten och dess sång.

Spänningen och frågorna inför årets säsong tilltog. Är kolonin permanent? Finns det flera närliggande lokaler? Urban Wahlstedt var nu behjälplig och tipsade mej om att söka stipendium från Entomologiska föreningen i Stockholm för inventering i området kring Ormlången, Ågestasjön och Ådran. Jag fick så ett resestipendium och kunde hyra bil för att ta mej runt i naturreservaten. Huddinge kommuns naturavdelning bistod med lån av en UL-detektor.

Inventeringen var tänkt att starta i midsommarveckan, men redan den 9 juni fann jag årets första imago. Eftersom jag arbetade på det Litografiska museet intill, hade jag viss uppsikt över lokalen. Med hjälp av UL-detektorn hördes också flera lockande hannar. Vid datorstudie 10 juni kunde jag i ett foto från lokalen se tre nästan intakta larvhudar. Den 15 juni ringer Richard Vestin och undrar när

Uppföljning sker naturligtvis nästa år igen och nu även rörande tips om fler intressanta områden.

Karakteristiskt för lokalerna är det öppna brynet, slänten | en väl-dränerad moränsluttning i syd, slån, och några ekar bakom. Hanar rasslar* på 4 - 5 meters höjd. Honor flyger in i lokalen med mellanlandning på buskar eller bolltistel. Jag studerade honor som gick baklänges ned via hängbjörkens långa hängen över till angränsandestrån. Förmodligen för att lägga ägg. Vid fara kan det ju bäst att ha huvudet upp i händelse av plötslig flykt. Larven lever av växtsaft från rötter av slån men i fjärilsrestaurangen växer inte slån. Rötterna kan nog ändå sträcka sej några meter dit. Där växer också kraftig bolltistel och hampflockel. Möjligen kan honorna lockas av det transformerade ljudet från UL-detektorn. I vart fall landade de ibland alldeles intill mig. De försökte också att krypa utom synhåll bakom en gren eller stam om man närmade sig med kamera. Inga fynd av cikada** har inkommit från övriga Sverige i år förutom en rapport från Richard Vestin som sett en hemma hos sig i södra Botkyrka. Förra året gjordes flera observationer i övriga landet. Den 4 juni spikades Huddinges "Kommundjur" på uppdrag av miljöministern. Länsstyrelse och naturvårdsavdelningen i Huddinge utsåg den mindre hackspetten som då kommer att omfattas av särskilda åtgärder. Bergscikadan, som ju också är rödlistad, fanns bland förslagen, men man visste då ännu inte att Huddinges naturreservat hyser unika lokaler av denna mest förbisedda art.

Text och foto: Roland Hansson
medlem i Naturskyddsföreningen
Slagstavägen 95, 145 73 Norsborg
08-746 60 46, 070-248 94 50

Kommentarer från red.:

- * Lätet kan även upplevas som ett surr.
- ** 2009 rapporterades ett fynd från Nynäshamnstrakten.